

אמר משה צינוביץ: רשימה זו על הרב ר' אברהם בופנדרג לקותה מעיקרה מהספר „אהל ושם” ויש להוסיף לזה את הפרטים דלהלן: הרב הגאון הנ”ל שימש ארבעים ושמונה שנה כרב בעירה וושקי הסמוכה לפוסול 18 קילומטר לינקובה (18) סיימול (19) וסאלאנט (17). העמיד שם תלמידים הרבה מהם רבנים מפורסמים בליטה אמריקה ובישראל. הוא נפטר בשנת תרפ”ט ורשימה על כך הובאה בירחון החרדי „הנאמן” שהופיע אז בטלו בעריכתו של ממלא מקומו של הרב אברהם הופנברג הרב אליעזר לדין, שעקר אח”כ בסמוך לפני פרוץ השואה לאמריקה והיה רב בדיטרויט שבקאנדה.

חד”ת של הרב הופנברג מובאים גם בספר „תולדות יעקב” להרבה הגאון ר' יעקב כהנא רב בפיסבול (וילנה תרס”ז).

יש לציין שהודות להרב הופנברג היה מסור חינוך בני העירה וואטקי בשנות ליטה העצמאית (בין מלחמה למלחמה) בידי בית הספר החרדי „יבנה” שבמקום. יש לציין, שרבה האחרון של קהילת וושקי, הרב צבי יעקב יענקילוב הי”ד גילה מסירות גפש רבה ללימודה של תורה. בשעה שהסובייטים סגרו בעירה את בית הספר הנ”ל, אסף את התלמידים ולימדם תורה בביתו על אף סכנת גזירת גלות לרוסיה שהיתה צפויה לו.

הרב הגאון ר' יוסף גרשון הורוביץ

גלה למקום תורה אל ישיבת מיר הסמוכה לעירית מולדתו, מתלמידיו העיריה וממיוחסיה. דודו, אחי אמו היה הרב הגאון ר' שאול חיים הלוי הורוביץ, הרב בדוברובנה.

גלה למקום תורה אל ישיבת מיר הסמוכה לעירית מולדתו, מתלמידיו החביבים של הגאון ר' חיים לייב טקטיגסקי. אבל רק זמן מועט למד בישיבה זו, כי בינתיים עולה דודו הנ”ל לארץ ישראל בשנת תר”מ ולוקח עמו את בן אחותו, יוסף גרשון והוא השתקעו בירושלים. ר' יוסף גרשון היה אז בן ארבע עשרה שנה. הרב ר' שאול חיים קובע לו מקום מגורו בשכונה החדשה הגדולה „מאה שערים” שמחוץ לעיר (העתיקה), מייסד שם ישיבה גדולה שהוא השנייה בזמן אחרי הישיבה הותיקה הראשונה „עץ חיים” והעלם הזה מוסיף ללמוד בשקידה עד כי התפרסם כאחד הבחורים המופלגים בירושלים בימים ההם.

בהגיעו לפרקו נשא את בת העשיר הנכבד והלמדן ר' אברהם קרצמר מנכבדי ומיוחסי ביאליסטוק (בקירבה משפחתית עם הגאון הגדול ר' יהושע יהודה ליוב דיסקין „הרב מבריסק” בירושלים ומקדם רב אב”ד במזריץ, שקלוב לומזה), ר'

אברהם רצמר היה ממניחי היסוד של הישוב היהודי של העדה האשכנזית ביפו ומבוני שתי השכונות הראשונות נזה שלום, ונוה צדק" שליד עיר נמל יפו.

ר' אברהם קרצמר היה גם אחד הראשונים שנתנו חתימתו על כתב רבנותו של הרב הגאון ר' גפתי הרץ הלוי רבה הראשון של יפו והמושבות.

ר' יוסף גרשון האברך הצעיר בונה ביתו ביפו, ממשיך ללמוד תורה בבית חותנו הג"ל עד שנתפרסם לאחד הגדולים בתורתו ובהלכותיו בקודש. זמן מה היה גם מורה ומחנך, "בית" לבני האשה החשובה איטה פלמן, כשהיא גרה עם משפחתה בבית פרדס בכפר סומייל לשעבר, משפחה יהודית בודדת בקצה הכפר הערבי (עכשיו מובלעת בתחום תל-אביב סביבת אבן גבירול והרחובות הסמוך- כים). ביפו השתתף במאמצי חותנו ליסוד תלמוד תורה, "שערי תורה" בונה שלום שהוציאה מקרבה מאות בני תורה ואישי ישוב החדש והישן כאחד והיתה קיימת עד לשנת תש"ח-תש"ט עם הקמת המדינה.

בשנת תרנ"ה עלה יחד עם חותנו לירושלים וקבע את דירתו כאן המשיך ללמוד בישיבת "תורת חיים" הישיבה השלישית בירושלים שנוסדה על ידי הרב הגאון ר' יצחק מתמיד. חבריו בישיבה הגדולה זו היו הרב הגאון ר' יונה ראם מ"ביר"ז והגאון צבי פסה פראנק (אב"ד ורב ראשי של ירושלים) בשנת תרנ"ה נתמנה ר' יוסף גרשון כדיין ומו"צ (מורה צדק) בירושלים, וכן קיבל לידי את הנהלת התלמוד תורה והישיבה הגדולה, "פרי עץ חיים" ב, מאה שערים, במקום דודו הרב הגאון שהגיע כבר לשנות זקנה. נוסף על ההדרכה הלימודית ורוחנית התמסר ר' יוסף גרשון, לפעולות מעשיות לטובת הישיבה ולומדיה ואף יצא פעמיים לארצות הברית לצורך ביצור מעמדה.

ר' יוסף גרשון נתפרסם בירושלים גם כאציל הרוח ויפה נפש, היה מקובל כבעל סמכות גדולה בעניני הוראה. למרות צניעותו וענוותנותו ושקידתו בתורה, נמשך לפעולה ולהשפעה בחייה הצבוריים של ירושלים, ביחוד עם ראשי "בני ברית" ר' דוד פיינשטיין ור' מרדכי אדלמאן השתתף ביסוד חברת "למען ציון" שייסדה את בית לעניים הראשון בירושלים. רבות הן זכויותו בהחדרת רעיון הציונות המדינית ורעיון ה"מזרחי", בקרב הישוב הישן בירושלים בהיותו הראשון בין כל רבני ירושלים הוותיקים שהצטרף לתנועת המזרחי. היה ממיסדי סניף "המזרחי" בירושלים ועמד בראשו השתתף כציר לוועדה הראשונה של "המזרחי" בארץ ישראל (בשנת תרע"ח) ונשא את נאום הפתיחה בוועדה הארצית השנייה של המזרחי בארץ ישראל (אלול תרע"ט) יחד עם הרב ר' בן ציון מאורחי עוויאל

נבחרו שניהם בתור נשיאי הכבוד של הוועדה הנ"ל בעצמו התהלך בסימטאות ירושלים כדי לעשות נפשות לציונות וזכה לכנוי „פותח שערי ציון“.

בפני הציונות הדתית. רבה היתה מידת ההקרבה ומסירות הנפש שהיתה דרושה בימים ההם לרב שכמותו בהצטרפו בפעולות בתנועת המזרחי" רבות פעל למען בנין הארץ והתחייה המדינית. על אף סבלו הרב בשל דעותיו והשקפותיו מתיגרת ידים של הקנאים הקיצוניים. כשהופיע בחודש שבט של שנת תרע"ט בתוך שאר חברי המשלחת של ירושלים במועצת „הועד הלאומי“ (הזמני) עשה בדבריו רושם חזק על כל שומעיו והכל הכירו בו טפוס יקר של תלמיד חכם אמיתי האוהב את עמו בכל נפשו ומאודו.

כעבור שנים פרש הגר"ג הורוביץ מפעולות מעשיות בהסתדרות המזרחי, אולם נשאר נאמן לתנועה זו כשנוסדה המועצה הדתית ליד קהילת ירושלים לפי חוקי „כנסת ישראל“ נבחר יושב ראש שלה, לאחר מכן סייע להרב מאיר ברלין בהקמת „מפעל התורה“ למען ישיבות בארץ ישראל.

לבו היה מלא אהבה לספר עברי וזכה לספריה פרטית יפה ועשירה בה מצא את אשרו. הרב יהודה לייב הכהן מימו (פישמאן) מספר במאמרו „עם הספר ואוצרות ספריו“ כאשר חזרתי אחר המלחמה העולמית הראשונה לירושלים מצאתי את הרב ר' יוסף גרשון הורוביץ עומד בראש „המזרחי“ בעיר הקודש. מאז כרתנו ברית ידידות וכמעט כל שבוע ושבוע היינו נפגשים בבתי מסחר לספרים שונים והיינו מתחרים זה עם זה בקניות ספר פלוני או אלמוני. מלבד גדולתו בתורה ומדותיו הצטיין באהבה וחיבה לספרים. כפי שאני זוכר (הרב מימון פישמאן הנ"ל) היה כל ימי חייו בדחקות וגם בעניות, אבל כל פרוטה יתרה שהיה מוצא בכיסו היה מוציא בשביל קניות ספרים. כל ספר וספר היה יקר בעיניו. הוא היה מוקיר כל דף ישן נושן ומשלם בעדו את פרוטותיו האחרונות.

באחרית ימיו התמסר בעיקר לפעולתו הרבנית בשכונתו ובהנהגת הישיבה „מאה שערים“ בשובו מהלוויתו של הרב מאיר ברלין (חזקוני"פ תש"ט) חלה ומאז שכב זמן רב בבית חולים ואחר כך בביתו. לא קם יותר ממיטת חליו ונפטר י"ג בניסן תשי"א (1951) לפי בקשתו הובא לקבורה בטבריה ליד קבר חותנו הרב אברהם קרצמיר הנ"ל.

ר' משה הורוביץ

נולד בשנת תרל"א בקאמען הסמוכה לוואלוזין, מתלמידי הגר"ח ל"ט במיר, הנצי"ב ור' חיים סולובייצק בוואלוזין, למד גם כפרוש באיישישוק מקום שם

נשא אשה, כן למד בקוידנוב אצל שאר בשרו הגאון רבי אברהם הלר, — הרב המקומי.

ר' משה הוסמך לרבנות על ידי הג"ר יהודה לייב אנוליק אב"ד שדלץ וכן על ידי ר' יוסף זונדל אב"ד איישישוק ועוד.

בשנת תרנ"ט (1899) נתמנה לרב באודלסק (פלך גרודנה) ואח"כ בשנת תרס"ז לרב בקהילת ליגום (פלך קובנה), ובערים אלו, החל לדרוך כוכבו כאחד מגדולי הדרשנים בדורו.

בשנת תר"ע הפתיע את עולם התורה בספרו המעניין, דרשות הרמ"ה שנתפשת הרבה בין רבני הקהילות והדרשנים למיניהם. כן התקבל בהתלהבות גם ספרו השני „חזיונות הרמ"ה" המכיל 30 דרשות בעניינים שונים.

במלחמת העולם הראשונה, כאשר הוא ובני קהילת ליגום נדדו ברחבי רוסיה כפליטי חרב, — נתקבל לרב בירוסלאו פלך סמולנסק). במקום זה נשאר שנים מספר, ואחרי שאופשרה הגירתו הגיע לארצות הברית. אך שם לא מצא את מקומו.

רבי רפאל וויגר

נולד באיביה (פלך ווילנא) לאביו הרה"ג והצדיק ר' חיים ר"מ בישיבה המקומית. אביו זכה להעמיד תלמידים הרבה, ביניהם כאלו שזכו ונעשו לבסוף גדולי תורה מובהקים כשהגדול בחבורה זו הוא הגאון ר' חיים עוזר גרודזנסקי מווילנא.

גם בנו ר' רפאל נמנה על תלמידיו ממנו קלט הן תורה הן צדקות והשתלמות במדות. ואכן גדל ר' רפאל והיה בקי בש"ס ופוסקים הליכותיו היו בקודש, והיר בדבורו ובורח מן הכבוד.

ר' רפאל למד לאחר מכן בקבוצות תורה במינסק וווילנא, וכן עשה מספר שנים בישיבת מיר, שם היה מקורב מאד להגררל"ט וכן לאב"ד הגאון ר' יום טוב ליפמן.

מטעם שני הגאונים הללו יצא להיות שד"ר עבור ישיבת מיר בערי ישראל ברוסיה, היה זה כבוד גדול, שכן באותם הזמנים בחרה הישיבה לתפקיד השד"ר את טובי תלמידיה, כדי להרים בדרך זו את קרן הישיבה.

ר' רפאל עקר לארצות הברית, היה רב בברונקס, והתפרסם כאחד מגדולי הרבנים.

בשנת תרצ"ג זכה לעלות לארץ ישראל, וקבע מקום לימודו בבית המדרש